

PL
Z-8
(1,90)

PL 7-8(1,90)

Program nauczania technikum i liceum zawodowego : historia / Ministerstwo
Edukacji Narodowej. - Wyd. 1. - Warszawa : Wydawn. Szkol. i Ped., 1990. -
21 S.

Einheitssacht.: Lehrplan <Polska> / Geschichte / 1990

Technikum, Berufsslyzeum

ISBN 83-02-04578-0

91/4358 ; 94/1579

Georg-Eckert-Institut BS78

1 070 648 8

MINISTERSTWO EDUKACJI NARODOWEJ

**PROGRAM
TECHNIKUM I LICEUM ZAWODOWEGO**

HISTORIA

WARSZAWA 1990
WYDAWNICTWA SZKOLNE I PEDAGOGICZNE

Program zatwierdzony do realizacji w klasach I—III w technikach i liceach zawodowych oraz w klasach I—II w technikach na podbudowie ZSZ od roku szkolnego 1990/91 zarządzeniem ministra edukacji narodowej z dnia 22 marca 1990 r. (Dz. Urz. MEN Nr 3 z 1990 r. poz. 13). Nr programu: DKO 4-4016-3/90

Georg-Eckert-Institut
für internationale
Schulbuchforschung
Braunschweig
-Schulbuchbibliothek-

99/1578

PL

2-8
(1,90)+1

ISBN 83-02-04578-0

© Copyright by
Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne
Warszawa 1990

UWAGI WSTĘPNE

Mamy budować nowy ład w Polsce, ład, który sprzyja postawom twórczym i poczuciu odpowiedzialności. Jednym z warunków by to osiągnąć jest budowanie takiej szkoły, w której i nauczyciel i uczeń mogą pracować w sposób twórczy i odpowiedzialny.

Nie można w tej chwili zmienić sytuacji materialnej szkół, nie można w tak krótkim czasie opracować nowych podręczników, ale można i trzeba zacząć budować szkołę bardziej racjonalną, bardziej niż dotychczas przyjazną i dla nauczyciela i dla ucznia.

Jedną z dróg prowadzących do tego celu jest ograniczenie zakresu obowiązujących treści programowych. Nie chodzi tu o zmniejszenie wysiłku ucznia, ale o to, by wysiłek ten stał się racjonalny i twórczy.

Nauczyciele i pracownicy nadzoru pedagogicznego, a także rodzice i uczniowie zgodnie stwierdzali, że programy w dotychczasowym kształcie były nie do zrealizowania, że ich przeładowanie, nadmiernie encyklopedyczny charakter prowadziły z jednej strony do nadmiernego przeciążenia uczniów, z drugiej zaś do nauczania bardzo powierzchownego. Pośpieszna tzw. „realizacja programu” zastępowała rzeczywiste, pogłębione nauczanie i uczenie się.

Dlatego też Ministerstwo Edukacji Narodowej uznało za niezbędne dokonanie doraźnych zmian w programach nauczania przedmiotów ogólnokształcących.

Nowe, zmienione programy zawierają mniejszy niż dotychczas zakres treści i tylko ten zakres powinien być traktowany jako obowiązkowy. Wymaga to oczywiście, by nauczyciel umiejętnie dostosował do tych treści korzystanie przez ucznia z niezmienionego podręcznika. Trzeba wskazać uczniowi, które z partii podręcznika zawierają informacje obowiązujące, które należy traktować jako uzupełniające lub w ogóle pomijać.

Ograniczenie programu ma na celu uwolnienie tak nauczyciela, jak i ucznia od ciągłego pośpiechu, będącego często źródłem stresów, a także nie sprzyjającego kształcącemu charakterowi nauczania.

Oczywiście same zmiany programowe nie spowodują realizacji tych celów, najwięcej zależy od nauczyciela — jego trudu i inwencji. Ale może

odciążony program choć trochę ułatwi nauczycielowi pracę, stworzy większe możliwości, by spokojniej i prawdziwiej rozwijać zainteresowania poznawcze, rozumienie zjawisk i kształtowanie twórczego myślenia.

Podsumowując zwracamy uwagę na następujące sprawy:

1. Materiał nauczania zawiera treści programowe, które należy traktować jako obowiązkowe, ale od nauczyciela zależy stopień uszczegółowienia realizacji poszczególnych tematów. Niektóre z nich można realizować w formie krótkiej informacyjnej wzmianki.
2. Kolejność realizacji działów i haseł, wymiar czasu przeznaczony na poszczególne tematy zależy od decyzji nauczyciela (i jego interpretacji treści programu).
3. Dobór form i metod pracy dydaktycznej zależy od nauczyciela, który dostosowuje je do potrzeb zespołu klasowego, wyposażenia szkoły, warunków organizacyjnych, a także własnych predyspozycji pedagogicznych. Głównym kryterium doboru form i metod pracy dydaktycznej powinna być możliwość efektywnej i skutecznej realizacji określonych programem celów kształcenia.
4. Podstawowym dokumentem organizującym pracę nauczyciela jest program nauczania. Podręcznik natomiast jest środkiem dydaktycznym pomocniczym tak dla nauczyciela, jak i ucznia, a nie wyłącznym i obowiązującym źródłem informacji.

Sprawom realizacji zmian programowych należy poświęcić posiedzenie rad pedagogicznych i ich komisji przedmiotowych.

Pracownicy nadzoru pedagogicznego oraz metodycy powinni wspólnie z nauczycielami szukać dróg takiego wykorzystania zmniejszenia zakresu materiału informacyjnego, by zapewnić lepsze warunki dla rozwoju każdego z uczniów.

CELE KSZTAŁCENIA

Zadaniem historii jako przedmiotu nauczania w szkołach technicznych jest:

- pogłębienie posiadanej wiedzy uczniów oraz rozwijanie myślenia historycznego przez ukazanie dziejów Polski na tle historii powszechnej oraz wzajemnych związków;
- pogłębienie wiedzy o najważniejszych etapach rozwoju cywilizacyjnego ludzkości;
- dostrzeganie związków między różnymi dziedzinami życia społecznego oraz powiązań historii ojczystej z dziejami powszechnymi;
- kształtowanie racjonalnego poglądu na stosunki między państwami i narodami oraz na miejsce Polski w świecie;
- kształtowanie umiejętności myślenia historycznego zwłaszcza posługiwania się zdobytą wiedzą w nowych sytuacjach poznawczych;

— rozwijanie samodzielności myślenia i krytycyzmu wobec różnych źródeł wiedzy.

Nauczanie historii powinno rozwijać zainteresowanie historyczne uczniów, a także przygotowywać do dalszego kształcenia.

MATERIAŁ NAUCZANIA

KLASA I (2 godziny tygodniowo)

I. KSZTAŁTOWANIE SIĘ ŚREDNIOWIECZNEJ EUROPY

1. Ośrodki polityczne i kulturalne Europy wczesnośredniowiecznej

Trzy odrębne sfery polityczne i kulturalne na ziemiach dawnego Imperium Rzymskiego. Państwa barbarzyńskie. Monarchia Karola Wielkiego. Cesarstwo Ottonów.

2. Kształtowanie się społeczeństwa feudalnego

Początki systemu feudalnego. Renta feudalna. Stosunki lenne.

3. Powstanie państwa polskiego

Plemiona polskie. Pierwsze organizacje państwowe — Wiślan i Polan. Państwo Mieszka. Chrzest Polski.

4. Polska za Bolesława Chrobrego

Zjazd gnieźnieński w 1000 r. Wojny Bolesława Chrobrego 1025 r. Organizacja państwa.

5. Kryzys i odbudowa państwa piastowskiego

Rozpad monarchii po śmierci Mieszka II. Najazd czeski — utrata Śląska. Zjednoczenie państwa polskiego przez Kazimierza Odnowiciela.

6. Przywrócenie niezależności Polski

Wzrost znaczenia międzynarodowego Polski za Bolesława Śmiałego. Sprawa Biskupa Stanisława. Skutki upadku Bolesława Śmiałego. Wojna Bolesława Krzywoustego z cesarstwem. Statut Bolesława Chrobrego — 1138 r.

II. EUROPA W XI—XIII WIEKU

1. Walka papieżstwa z cesarstwem

Reforma Kościoła. Spór o inwestyturę. Rozłam Kościołów. Charakter ruchu krucjatowego.

2. Kultura średniowiecza

Jedność kultury średniowiecznej Europy Zachodniej. Rola Kościoła. Kultura rycerska. Rozwój szkolnictwa. Rozwój nauki. Sztuka romańska i gotycka.

3. Polska w okresie rozbitcia dzielnicowego

Geneza rozbitcia. Decentralizacja państwa. Ekspansja Marchii Brandenburskiej. Zakon Krzyżacki i podbój Prusów. Najazdy Mongołów. Społeczeństwo i gospodarka w okresie rozbitcia dzielnicowego.

4. Odbudowa i zjednoczenie Królestwa Polskiego

Czynniki sprzyjające zjednoczeniu Polski. Koronacja Władysława Łokietka 1320 r. Proces i wojna z Zakonem o Pomorze Gdańskie.

5. Państwo Kazimierza Wielkiego

Stan państwa w początkach panowania Kazimierza Wielkiego. Administracja państwowa. Kompromis z Krzyżakami. Przyłączenie Rusi Halickiej. Społeczeństwo stanowe.

III. EUROPA W XIV I XV WIEKU

1. Kryzys polityczny w Europie

Kryzys Kościoła i papieżstwa. Wielka schizma. Ruchy heretyckie. Powstanie husyckie w Czechach. Turcy w Europie. Warna. Upadek Konstantynopola 1453 r.

IV. POLSKA W XIV I XV WIEKU

Unia polsko-litewska. Rząd Andegawenów w Polsce. Rozwój państwa litewskiego. Unia w Krewie w 1385 r. Chrystianizacja Litwy. Wielka wojna z Zakonem — Grunwald 1410. Wojna trzynastoletnia. Pokój toruński 1466 r.

V. POCZĄTKI NOWOŻYTNEGO ŚWIATA

1. Kolonialna ekspansja europejska w XV i XVI wieku

Przyczyny odkryć geograficznych. Odkrycie Ameryki 1492. Zamorskie imperia Portugalczyków i Hiszpanów. Konsekwencje odkryć geograficznych dla Europy i świata — dualizm w rozwoju gospodarczym.

2. Humanizm i odrodzenie

Nowe koncepcje człowieka i świata. Humanizm. Myśl polityczna i społeczna. Mecenas dworski. Idee i cechy sztuki renesansowej. Druk.

3. Reformacja

Wystąpienie Marcina Lutra. Postępy reformacji w Europie. Jan Kalwin. Reformacja w Anglii. Reformy wewnętrzne Kościoła Katolickiego. Działalność inkwizycji. Jezuici.

4. Walka o hegemonię w Europie w XVI wieku

Wielonarodowościowe impenium Habsburgów. Polityka Turcji i podział Węgier.

VI. RZECZPOSPOLITA W OKRESIE DEMOKRACJI SZLACHECKIEJ

1. Gospodarka folwarczno-pańszczyźniana w Polsce

Geneza folwarku szlacheckiego i jego typy. Wzrost obciążeń pańszczyźną chłopów. Ograniczenie wolności osobistej chłopów. Polska spichlerzem Europy.

2. Kształtowanie się demokracji szlacheckiej

Przywileje szlacheckie. Powstanie sejmu walnego. Ruch egzekucyjny szlachty.

3. Reformacja i Kościół katolicki w Polsce

Kościół katolicki w Polsce. Główne nurty reformacji: luteranizm, kalwinizm, arianie. Tolerancja religijna. Konfederacja warszawska 1573. Jezuici — Piotr Skarga. Unia brzeska 1596.

4. Polityka zagraniczna ostatnich Jagiellonów

Polska a Prusy zakonne. Sekularyzacja Prus. Hołd pruski 1525 r. Sekularyzacja Inflant.

5. Początki Rzeczypospolitej obojga narodów

Unia lubelska 1569 r. i jej znaczenie. Wolne elekcje: artykuły henrykowskie, pacta conventa. Wojny Stefana Batorego.

6. Kultura i sztuka odrodzenia w Polsce

Kraków ośrodkiem życia kulturalnego. Rozkwit literatury politycznej. Sztuka. Wkład Polaków do kultury europejskiej. M. Kopernik, A.F. Modrzewski.

VII. RZECZPOSPOLITA DO POŁOWY XVIII WIEKU

1. Wojny polsko-szwedzkie w pierwszej połowie XVII wieku

Geneza wojen ze Szwecją. Wojna w Inflantach. Kircholm — 1605. K. Chodkiewicz. Wojna polsko-szwedzka na Pomorzu — S. Koniecpolski.

2. Potop szwedzki 1655—1660

Spółczeństwo wobec najazdu. Obrona Jasnej Góry. Ogólnonarodowe powstanie przeciw Szwedom. Utrata lenna pruskiego. Traktat oliwski 1660 r.

3. Rzeczpospolita wobec Rosji

Kryzys w Rosji na przełomie XVI i XVII w. Interwencja polska w Rosji. Bitwa pod Kłuszynem i zajęcie Moskwy — 1610 r. S. Żółkiewski. Ogólnonarodowe powstanie w Rosji. Rozejm w Dywilinie 1619 r.

4. Powstanie Chmielnickiego

Latyfundia. Konflikty społeczne, religijne i narodowościowe na Ukrainie. Wybuch i przebieg powstania. Rada Perejaśławska 1654 r. Wojna Rosji

z Rzeczpospolitą o Ukrainę. Ugoda hadziacka 1658 r. Rozejm w Andruszowie 1667 r.

5. Wojny z Turcją

Cecora. Chocim. Wojny za Michała Korybuta Wiśniowieckiego i Jana III. Zwycięstwo pod Wiedniem 1683 r. Liga Święta i jej następstwa dla Polski. Traktat karłowicki 1699 r.

6. Następstwa wojen

Obniżenie poziomu umysłowego, anarchia, zrywanie sejmów, liberum veto, konfederacje, rokosze — oligarchia magnacka.

7. Kultura baroku i sarmatyzm

Kultura baroku a sarmatyzm. Styl życia szlachty. Promieniowanie kultury barokowej na kraje sąsiednie.

8. Wzrost znaczenia sąsiadów Polski — Rosji, Prus, Austrii

Umocnienie władzy centralnej w Rosji, Prusach i Austrii. Reformy Piotra I. Wojna północna i jej skutki. Powstanie Królestwa Pruskiego.

9. Polska w czasach saskich

Ingerencja państw ościennych w sprawy polskie: wojna północna. „Sejm niemy” 1717, układ w Poczdamie. Rozkład aparatu państwowego. Rządy sejmikowe. Próby reform.

VIII. REWOLUCJA PRZEMYSŁOWA W ANGLII

Rozwój ekspansji kolonialnej państw europejskich. Nowe odkrycia naukowe i techniczne. Zastosowanie nowych technik w produkcji. Powstanie klasy robotniczej. Ukształtowanie się rządów parlamentarnych w Anglii.

IX. POWSTANIE STANÓW ZJEDNOCZONYCH AMERYKI PÓŁNOCNEJ

Kolonie angielskie w Ameryce Północnej. Eksterminacja Indian i niewolnictwo Murzynów. Wojna o niepodległość. Deklaracja Niepodległości. Udział ochotników z Europy. T. Kościuszko, K. Pułaski. Konstytucja Stanów Zjednoczonych 1787 r.

X. REWOLUCJA WE FRANCJI 1789—1794

Absolutyzm we Francji. Przyczyny rewolucji. Zwołanie Stanów Generalnych i przekształcenie ich w Zgromadzenie Narodowe. Zburzenie Bastylii 14 VII 1789 r. Deklaracja Praw Człowieka i Obywatela. Obalenie monarchii i ogłoszenie republiki 1792 r. Dyktatura jakobinów. Rządy terroru. Przewrót 9 thermidora 1794 r.

XI. PRÓBY REFORM RZECZYPOSPOLITEJ

1. Polska w latach 1764—1775

Reformy Sejmu Konwokacyjnego i elekcja St. Augusta Poniatowskiego 1764 r. Konfederacja barska. Pierwszy rozbiór Polski 1772 r. Reformy sejmku rozbiorowego.

2. Kultura oświecenia w Polsce

Rozwój nauki, literatury, publicystyki. Działalność Komisji Edukacji Narodowej. Reforma uniwersytetów. H. Kołłątaj. Mecenat St. Augusta Poniatowskiego.

XII. WALKA O UTRZYMANIE NIEPODLEGŁOŚCI W OKRESIE STANISŁAWOWSKIM

1. Sejm Wielki i Konstytucja 3 Maja

Sejm 1788 r. Programy reform. Sprawa mieszczan i prawo o miastach. Konstytucja 3 Maja 1791 r.

2. Drugi rozbiór Polski 1793 r.

Konfederacja targowicka. Wojna polsko-rosyjska 1792 r. Drugi rozbiór Polski. Rządy targowiczán. Emigracja.

3. Powstanie kościuszkowskie 1794 r.

Przyczyny, wybuch i zasięg powstania. T. Kościuszko. Insurekcja warszawska. Uniwersał połaniecki. Włączenie się Prus do walki z powstaniem. Obrona Warszawy. Trzeci rozbiór 1795 r.

UMIĘJĘTNOŚCI

Doskonalenie umiejętności w zakresie chronologii: ukazywania związków czasowych, liniowych oraz synchronistycznych.

Poznanie i rozumienie różnych poglądów na zasadnicze wydarzenia i zjawiska historyczne.

Doskonalenie umiejętności posługiwania się różnymi środkami: tekstami źródłowymi, mapą historyczną, słownikiem, encyklopedią, literaturą popularnonaukową, beletrystyką historyczną.

Rozwijanie umiejętności dyskusji.

Znajomość dat: 800, 966, 972, 1000, 1025, 1226, 1138, 1308, 1320, 1343, 1370, 1374, 1385, 15 VII 1410, 1444, 1453, 1454—1466, 1492, 1525, 1569, 1573, 1596, 1605, 1660, 1610, 1619, 1654, 1657, 1683, 1717, 1787, 1788—1792, 3 V 1791, 1793, 1794, 1795.

I. OKRES NAPOLEOŃSKI 1799—1815

1. **Konsulat i cesarstwo we Francji**

Zamach stanu Napoleona Bonapartego — 1799 r. Konsulat. Koronacja Napoleona. Reformy wewnętrzne. Kodeks cywilny.

2. **Hegemonia Francji w Europie**

Blokada kontynentalna. Wojna w Hiszpanii. Wojna z Rosją. Upadek Napoleona. „Sto dni”. Waterloo.

3. **Sprawa polska za Napoleona**

Legiony J.H. Dąbrowskiego. Powstanie Księstwa Warszawskiego — 1807 r. Sprawa chłopska i mieszczańska. Udział Księstwa w wojnie z Austrią i Rosją. Upadek Księstwa. Znaczenie okresu napoleońskiego.

II. ZIEMIE POLSKIE POD ZABORAMI 1815—1848

1. **Kongres wiedeński i system reakcji w Europie**

Cele kongresu wiedeńskiego. Najważniejsze postanowienia kongresu. „Święte Przymierze”. Sprawa polska na kongresie. Utworzenie Królestwa Polskiego i Rzeczypospolitej Krakowskiej.

2. **Zabór rosyjski 1815—1830**

Konstytucja Królestwa Polskiego 1815 r. Rozwój szkolnictwa. Ograniczenie uprawnień konstytucyjnych. Opozycja sejmowa i tajne związki.

3. **Powstanie listopadowe**

Noc listopadowa. Sprawa chłopska. Wojna polsko-rosyjska. Wodzowie powstania. Upadek powstania i jego znaczenie. Represje i prześladowania po upadku powstania. Statut organiczny.

4. **Przemiany gospodarcze na ziemiach polskich w połowie XIX wieku**

Zmiany w rolnictwie — rugi i reformy czynszowe w zaborze rosyjskim. Pruska droga rozwoju kapitalizmu — uwłaszczenie chłopów. Życie społeczne i kulturalne w zaborze pruskim. K. Marcinkowski — praca organiczna. Zacołanie gospodarcze i sytuacja polityczna w Galicji.

5. **Działalność patriotyczna w kraju i na emigracji w latach 1831—1846**

Związki emigracji z krajem — emisariusze. Plan trójzaborowego powstania. Powstanie krakowskie. E. Dembowski. Wystąpienie chłopów w Galicji. Likwidacja Rzeczypospolitej Krakowskiej.

III. POWSTANIE STYCZNIOWE

1. **Królestwo Polskie w przededniu powstania**

Wiosna posewastopolska w Rosji. Manifestacje warszawskie. Reformy Wielopolskiego. „Biali i Czerwoni”. Branka.

2. Powstanie Styczniowe

Manifest Rządu Narodowego — 22 I 1863 r. Organizacja władz powstańczych. Charakter i przebieg działań powstańczych. Udział Polaków spoza Królestwa oraz ochotników innej narodowości. Dyktatura R. Traugutta. Ukaz carski o uwłaszczeniu. Upadek powstania i jego skutki.

IV. RUCHY NARODOWE I PRZEOBRAŻENIA PAŃSTW EUROPEJSKICH W POCZĄTKACH II POŁOWY XIX WIEKU

1. Francja w latach 1848—1870

Rewolucja lutowa. Druga Republika. Powstanie czerwcowe 1848 r. i upadek Republiki. Cesarstwo. Napoleon III.

2. Zjednoczenie Niemiec

Dwie koncepcje zjednoczenia Niemiec. Polityka Bismarcka. Wojny z Danią i Austrią. Powstanie Związku Północnoniemieckiego i Austro-Węgier 1867 r. Wojna francusko-pruska. Powstanie Cesarstwa Niemieckiego 1871 r.

V. ŚWIAT NA PRZEŁOMIE XIX I XX WIEKU

1. Przeobrażenia gospodarcze — kapitalizm monopolistyczny

Rozwój głównych gałęzi i ośrodków przemysłowych w Europie. USA. Koncentracja kapitału — monopole. Eksport kapitałów. Nierównomierność rozwoju ekonomicznego. Postęp techniczny.

2. Ruch robotniczy

Położenie klasy robotniczej. K. Marks. Manifest Komunistyczny. Powstanie I Międzynarodówki 1864 r. II Międzynarodówka 1889 r. Spory o kierunek ruchu robotniczego. Walka o ustawodawstwo socjalne.

3. Ekspansja kolonialna i rywalizacja mocarstw o sfery wpływów

Polityka kolonialna Anglii i Francji. Podział terytorialny świata. Dążenie Niemiec, Włoch i USA do nowego podziału świata.

VI. ZIEMIE POLSKIE W DRUGIEJ POŁOWIE XIX I NA POCZĄTKU XX WIEKU

1. Sytuacja gospodarczo-społeczna na ziemiach polskich

Różnice w rozwoju gospodarczym ziem polskich. Zmiany w strukturze społecznej. Emigracja zarobkowa. Urbanizacja.

2. Sytuacja Polaków w trzech zaborach

Represje zaborców po powstaniu styczniowym. Likwidacja odrębności Królestwa Polskiego. Polityka wynaradawiania i stosunek do Kościoła rzymskokatolickiego w zaborze rosyjskim i pruskim. Kulturkampf. Komisja kolonizacyjna i Hakata. Autonomia w Galicji. Galicja ośrodkiem życia narodowego i kulturalnego.

3. Postawa społeczeństwa polskiego

Walka z rusyfikacją i z germanizacją. Pozytywizm — koncepcja pracy u podstaw. Trójlojalizm. Walka o polskość Śląska, Warmii i Mazur. Rola kultury w utrzymaniu tożsamości narodowej.

VII. POWSTANIE NOWOCZESNYCH RUCHÓW POLITYCZNYCH

1. Ruch robotniczy

Ludwik Waryński. Wielki Proletariat. Program i działalność PPS oraz SDKPiL.

2. Ruch wszechpolski — powstanie Narodowej Demokracji

Kryzys ideologii ugodowej. Odradzanie się dążeń niepodległościowych. Liga Narodowa. Narodowa Demokracja — Roman Dmowski.

3. Ruch ludowy

Sytuacja gospodarcza i społeczna na wsi. Działalność B. i M. Wysłouchów. Powstanie Stronnictwa Ludowego w Galicji — 1895 r.

VIII. REWOLUCJA 1905—1907

Wybuch rewolucji i jej zasięg społeczny. Rola Lenina i bolszewików. Strajki w Królestwie Polskim. Walka o język polski i szkołę polską. Rola PPS. Znaczenie rewolucji.

KLASA II TECHNIKUM PO ZSZ (2 godziny tygodniowo)

IX. PIERWSZA WOJNA ŚWIATOWA 1914—1918

Państwa walczące. Główne fronty. Klęska państw centralnych. Traktat wersalski. Traktaty pokojowe i nowa mapa polityczna Europy i świata. Rozpad monarchii austro-węgierskiej. Republika Weimarska. Powstanie Ligi Narodów. Konsekwencje gospodarcze, społeczne i kulturalne wojny.

X. PRZEMIANY USTROJOWE W EUROPIE W PIERWSZYCH LATACH PO I WOJNIE

1. Powstanie państwa radzieckiego i zmiany w ruchu robotniczym

Rewolucja lutowa. Rząd Tymczasowy. Działalność partii bolszewickiej. Rola Lenina. Rewolucja październikowa. Wojna domowa i obca interwencja. Komunizm wojenny. Zwycięstwo władzy radzieckiej. Komunisty i socjaliści — II i III Międzynarodówka.

2. Narodziny i zwycięstwo ruchu faszystowskiego we Włoszech (Mussolini)

XI. SPRAWA POLSKA W I WOJNIE ŚWIATOWEJ I ODBUDOWA PAŃSTWA POLSKIEGO

1. Polska w I wojnie światowej

Orientacje polityczne. Formacje zbrojne w latach 1914—1918. Działalność wojenna na ziemiach polskich. Polityka rządów zaborczych. Akt 5 listopada 1916 i jego konsekwencje. Państwa zachodnie i Rosja wobec niepodległości Polski.

2. Początki II Rzeczypospolitej

Rozbrojenie zaborców. Walki z Ukraińcami o Lwów. Powstanie Wielkopolskie. Tworzenie lokalnych ośrodków państwowości. Rząd ludowy w Lublinie. Powstanie rządu Moraczewskiego i jego dekrety. Rola J. Piłsudskiego. Rząd J. Paderewskiego.

3. Wojna w 1920 r. z Rosją Radziecką

Geneza wojny. Wyprawa J. Piłsudskiego na Kijów. Kontrofensywa radziecka. Bitwa warszawska i bitwa nad Niemnem. Traktat ryski 1921 r. Następstwa wojny.

4. Ustalenie granicy zachodniej Polski

Postanowienie traktatu wersalskiego. Wolne Miasto Gdańsk. Plebiscyt na Warmii, Mazurach i Górnym Śląsku. Powstania Śląskie 1919—1921. Spór z Czechosłowacją o Śląsk Cieszyński.

5. Demokracja parlamentarna w Polsce

Sejm ustawodawczy. Konstytucja marcowa 1921 r. Zamordowanie prezydenta G. Narutowicza. Główne partie polityczne ND, Chadecja, PSL „Piast” i „Wyzwolenie”, PPS, KPRP. Mniejszości narodowe.

6. Trudności i osiągnięcia odbudowy i integracji państwa

Zniszczenia wojenne. Trudności w scalaniu trzech terytoriów zaborczych. Inflacja i reforma walutowa. Budowa Gdyni. Reforma rolna. Ustawodawstwo socjalne. Stan oświaty.

7. Przewrót majowy 1926 r. w Polsce i początki rządów sanacji

Sytuacja międzynarodowa Polski. Rapallo i Locarno. Przewrót majowy 1926 r. Ograniczenie roli sejmu i wzmocnienie władzy wykonawczej — nowela sierpniowa. Utworzenie BBWR. Opozycja parlamentarna.

XII. ŚWIAT W LATACH 30-TYCH

1. Wielki kryzys ekonomiczny 1929—1933

Mechanizm kryzysu, formy przezwyciężenia. Rola interwencjonizmu państwowego. (Roosevelt):

2. Powstanie III Rzeszy

NSDAP, jej program (A. Hitler). Wzrost wpływów ruchu narodowosocjalistycznego. Dojście Hitlera do władzy. Charakterystyka ideologii i systemu rządzenia. Totalitaryzm.

3. ZSRR w dwudziestoleciu międzywojennym

NEP. Industrializacja i kolektywizacja. Dyktatura J. Stalina — represyjność systemu. Totalitaryzm.

4. Stosunki międzynarodowe

Powstanie osi Tokio—Berlin—Rzym — polityka aneksji. Anschluss Austrii — Monachium i likwidacja Czechosłowacji. Wojna domowa w Hiszpanii. Układ sił przed II wojną światową (pakt Ribbentrop-Mołotow).

XIII. POLSKA W LATACH TRZYDZIESTYCH

1. Rządy sanacji w latach 1929—1935

Kryzys gospodarczy i jego skutki. Działalność „CENTROLEW-u” i KPP. Zjednoczenie ruchu ludowego. Rządy autorytarne Józefa Piłsudskiego — proces brzeski. Bereza Kartuska. Konstytucja kwietniowa — nowa ordynacja wyborcza 1935 r.

2. Polska w latach 1935—1939

Obóz sanacji po śmierci J. Piłsudskiego. Obóz Zjednoczenia Narodowego (Ozon). Strajk chłopski 1937 r. Rozwiązanie KPP.

3. Osiągnięcia gospodarcze i kulturalne II Rzeczypospolitej w latach 1935—1939

Program walki z kryzysem. Działalność E. Kwiatkowskiego. Budowa Centralnego Okręgu Przemysłowego. Rozbudowa polskich sił zbrojnych. Osiągnięcia nauk ścisłych i technicznych. Działalność oświatowo-kulturalna. Reforma szkolna.

4. Sytuacja międzynarodowa II Rzeczypospolitej w latach trzydziestych

Francja i Anglia wobec II Rzeczypospolitej. Próby polityki równowagi. Układ o nieagresji z ZSRR — 1932. Deklaracja o niestosowaniu przemocy z Niemcami — 1934 r. Sprawa Litwy. Polska wobec konferencji w Monachium. Zajęcie Zaolzia. Odrzucenie niemieckich żądań przez Polskę. Sytuacja międzynarodowa Polski w momencie wybuchu wojny.

UMIĘJĘTNOŚCI

Porównywanie różnych rodzajów pisarstwa historycznego, dostrzeganie różnic i cech wspólnych między nimi.

Próby odróżniania hipotez od twierdzeń naukowych.

Gromadzenie informacji z różnych rodzajów przekazów źródłowych, wyjaśnianie różnic w opisywaniu tych samych wydarzeń. Analiza dokumentu normatywnego i opisowego.

Rozwijanie i doskonalenie form wypowiedzi ustnych i pisemnych.

Znajomość dat: 1799, 1804, 1807, 1812, 1815, 29 XI 1830, 1831, 1846, 1848, 22 I 1863, 1864, 1889, 1905—1907, 1914, 1915, 5 XI 1916, 1917, 11 XI 1918, 1919, 17 III 1921, 1922, 1925, 12 V 1926, 1929—1933, 1933, 1935, 1938, 1939, 23 VIII 1939.

KLASA III (2 godziny tygodniowo)

I. AGRESJA NIEMIEC NA POLSKĘ — II WOJNA ŚWIATOWA

1. Wybuch II wojny światowej. Kampania wrześniowa

Potencjał militarny Polski i Niemiec. Doktryna wojenna. Plany obrony. Najazd Niemiec hitlerowskich na Polskę. Uderzenie Armii Czerwonej. Przebieg działań wojennych. Ustalenie granicy niemiecko-radzieckiej.

2. Wojna w Europie 1939—1940

Wojna radziecko-fińska. Agresja na Danię i Norwegię. Wojna z Francją, Belgią, Holandią i Luksemburgiem. Bitwa o Anglię. Wojna na Bałkanach.

3. Wojna niemiecko-radziecka

Najazd Niemiec hitlerowskich na ZSRR. Początkowy okres wojny — bitwa pod Moskwą. Walki o Stalingrad. Ofensywa hitlerowska ku Wołdze i Kaukazowi. Kampanie radzieckie w 1943—1945. Zdobycie Berlina.

4. Wojna w Afryce i we Włoszech

Front w Afryce. Zdobycie Tobruku. Bitwa pod El Alamein. Lądowanie w Algierii. Inwazja we Włoszech. Bitwa pod Monte Cassino.

5. Wojna w Europie Zachodniej 1944—45

Lądowanie w Normandii. Strategiczne bombardowanie Niemiec. Przełamanie Wału Zachodniego. Zdobycie Niemiec. Udział Polskich Sił Zbrojnych w walkach na Zachodzie.

6. Wojna na Dalekim Wschodzie

Atak japoński na USA (Pearl Harbor). Rozwój operacji japońskiej. Rok 1942 — szczytowa faza działań wojennych. Zmagania o Pacyfik 1943—1944. Hiroszima i Nagasaki. Kapitulacja Japonii.

7. Działania Wielkiej Koalicji

Uformowanie się Wielkiej Koalicji. Ruch oporu w okupowanych krajach Europy. Konferencja w Teheranie. Kapitulacja Niemiec hitlerowskich. Konferencja w Jałcie i Poczdamie.

II. POLSKA POD OKUPACJĄ

1. Podział ziem II Rzeczypospolitej

Generalne Gubernatorstwo. Ziemie wcielone do Rzeszy. Ziemie przyłączone do ZSRR. Polityka niemiecka w stosunku do ludności polskiej. Polityka radziecka wobec obywateli polskich mieszkających na terenach włączonych do ZSRR.

2. Rząd polski na obczyźnie

Powstanie władz RP na obczyźnie, program polityczny, działalność. Armia polska na Zachodzie. Układ polsko-radziecki — VII 1941 r. Armia gen. Andersa w ZSRR. Zerwanie stosunków polsko-radzieckich 1943 r. Katastrofa w Gibraltarze. Zmiany w składzie rządu.

3. Polskie państwo podziemne

Powstanie struktur podziemia. Główne stronnictwa polityczne i organizacje zbrojne. Akcja sceleniowa ZWZ-AK.

4. Polski ruch oporu

Wielość nurtów i form walki w polskim ruchu oporu. Walka cywilna. Walka zbrojna. Różne koncepcje walki z okupantem. Młodzież w ruchu oporu. Udział duchowieństwa. Powstanie w getcie warszawskim — pomoc dla Żydów.

5. Kształtowanie się obozu polskiej lewicy

Sytuacja komunistów polskich przed czerwcem 1941 r. Powstanie PPR i GL. Program PPR. Powstanie Krajowej Rady Narodowej i Armii Ludowej. Lewica polska w ZSRR. ZPP — dywizja T. Kościuszki (Lenino).

6. Walka o kształt wyzwolonej Polski

Rząd i AK wobec perspektyw wyzwolenia kraju. Stanowisko rządu radzieckiego wobec Polski. Powstanie Rady Jedności Narodowej w 1944 r. Akcja „Burza”.

7. Powstanie Warszawskie

Geneza powstania. Siły powstańcze. Działania bojowe. Próby przyścia z pomocą. Upadek powstania.

8. PKWN i Manifest Lipcowy

Nawiązanie współpracy między PPR i komunistami w ZSRR. Powstanie PKWN. Manifest 22 VII 1944 r. Utworzenie WP. Wyzwolenie ziem między Bugiem a Wisłą.

9. Początki władzy ludowej w Polsce

Budowa aparatu władzy. Dekret o reformie rolnej. Walka polityczna i zbrojna z nową władzą. Udział WP w wyzwoleniu reszty ziem polskich. Układ sił politycznych w Polsce w 1944 r.

10 Układ sił politycznych w Polsce w 1945 r.

Proces 16-tu. Porozumienie moskiewskie. Tymczasowy Rząd Jedności Narodowej (28 VI 1945). Powstanie PSL. Zniszczenia wojenne, straty ludnościowe. Początki odbudowy i rekonstrukcji gospodarki. Akcje przesiedleńcze i repatriacyjne.

11. Polska w nowych granicach. Nowe sojusze

Kształt terytorialny Polski w programach PPR i rządu polskiego na emigracji. Sprawa granic Polski na konferencji w Teheranie i Jałcie. Układ z ZSRR 22 IV 1945 r. Kwestia zachodniej granicy Polski w Poczdamie. Umowa graniczna w ZSRR w sprawie wschodniej granicy Polski. Uregulowanie sporu granicznego z Czechosłowacją.

WYBRANE ZAGADNIENIA Z HISTORII WSPÓŁCZESNEJ

I. ŚWIAT PO WOJNIE

Rola wielkich mocarstw w urządzaniu świata powojennego — nowy układ sił. Straty ludnościowe. Zniszczenia wojenne. Powstanie ONZ. Deklaracja Praw Człowieka. Formy pomocy dla zniszczonych krajów — UNRA.

2. Rola polityczna i militarna Stanów Zjednoczonych

Potencjał militarny i gospodarczy. Związki z Europą Zachodnią. Plan Marschalla. Narastanie sprzeczności między krajami kapitalistycznymi a ZSRR i krajami demokracji ludowej. Doktryna Trumana. Powstanie NATO. „Zimna wojna”.

3. Pozycja polityczna i militarna ZSRR

Rola armii radzieckiej w wyzwoleniu Europy i krajów bałkańskich. Zająęcie wschodniej Austrii. Odbudowa i rozbudowa gospodarki narodowej. Wzrost znaczenia międzynarodowego ZSRR. Kształtowanie się wspólnoty państw socjalistycznych w RWPG.

4. Europejskie kraje demokracji ludowej

Przejmowanie władzy przez partie komunistyczne i robotnicze. Walka z opozycją. Powstanie Biura Informacyjnego Partii Komunistycznych. Potępienie Jugosławii. Represyjność systemu władzy. Śmierć Stalina. Układ Warszawski 1955. XX Zjazd KPZR — 1956 — wpływ na proces demokratyzacji w krajach socjalistycznych. Powstanie narodowe na Węgrzech. Kryzys polityczny w Czechosłowacji i zbrojna interwencja.

5. Powstanie dwóch państw niemieckich

Postanowienia poczdamskie i ich realizacja. Strefy okupacyjne. Proces norymberski. Powstanie RFN i NRD — odmienne drogi rozwoju. Remilitaryzacja Niemiec.

6. Sytuacja na Dalekim Wschodzie

Powstanie Chińskiej Republiki Ludowej 1949. Utworzenie państw demokracji ludowej w Wietnamie Północnym i Korei Północnej. Wojna Koreańska. Powstanie SEATO.

II. POLSKA W LATACH 1945—1989

1. Sytuacja polityczna w Polsce w latach 1945—1947

Partie polityczne — PPR, PPS, PSL, SL, SD, i SP. Programy, stosunki. Nastroje społeczne. Walka o władzę. Referendum i jego wyniki. Wybory do Sejmu — 19 I 1947 r. Naciski administracyjne.

2. Okres stalinowski w Polsce

PPR i PPS — poglądy na budowę socjalizmu w Polsce. Ruch młodzieżowy. Powstanie ZMP. Nasilenie się kursu dogmatycznego w PPR. Teza o pravicowo-nacjonalistycznym odchyleniu — usunięcie W. Gomułki. Kongres zjednoczeniowy — powstanie PZPR w 1948 r. Zjednoczenie ruchu ludowego (ZSL). Wypaczenia w systemie sprawowania władzy — łamanie praworządności, odstępstwa od demokracji. Stosunki państwo—Kościół. Konstytucja PRL 1952 r.

3. Przeobrażenia gospodarcze w Polsce (1947—1955)

Trzyletni plan gospodarczy — odbudowa kraju. Plan 6-letni — priorytet dla przemysłu ciężkiego. Administracyjne metody kolektywizacji gospodarki chłopskiej. Likwidacja handlu prywatnego.

4. Polski październik 1956 r.

Geneza października 1956. Znaczenie uchwał II Zjazdu PZPR i XX Zjazdu KPZR dla rozwoju sytuacji w Polsce. Krytyka błędów w sprawowaniu władzy. Zmiana atmosfery w życiu politycznym. Podziały w kierownictwie PZPR. Wydarzenia poznańskie. W. Gomułka na czele partii. Połowiczność przemian. Trwałe i nietrwałe skutki października. Odstąpienie od masowej kolektywizacji. Wybory 1957 r. Ponowne zaostrzenie stosunków państwo—Kościół w 1966 r. Aspiracje społeczeństwa a możliwości ich zaspokojenia.

5. Kryzys lat 1968—1970 w Polsce

Wypadki marcowe 1968 r. przejawem kryzysu politycznego. Spadek autorytetu Gomułki. Protest robotniczy na Wybrzeżu. Zmiany w kierownictwie partii — E. Gierek I sekretarzem KC PZPR.

6. Polska w latach siedemdziesiątych

Modernizacja gospodarki i wzrost dochodu narodowego. Nieracjonalne wykorzystanie kredytów zagranicznych. Niepowodzenia w polityce rolnej, pogłębienie nierównowagi rynkowej. Wzrost zadłużenia kraju. Wypadki czer-

wcowe 1976 r. Nowelizacja konstytucji. Zmiany podziału administracyjnego i jego skutki. Działania zorganizowanej opozycji (KOR, KPN). Wybór Polaka, papieża Jana Pawła II — 1978 r.

7. Wydarzenia lat 1980—1981

Wybuch protestu robotniczego na Wybrzeżu i w całym kraju (VII—VIII 1980 r.). Podpisanie umów społecznych z załogami zakładów Wybrzeża i Śląska. Zmiany w kierownictwie władz. Rejestracja NSZZ „Solidarność” i jego działalność. IX Nadzwyczajny Zjazd PZPR — W. Jaruzelski I sekretarzem KC PZPR. Narastanie tendencji konfrontacyjnych. Wprowadzenie stanu wojennego — 13 XII 1981 r. i jego zniesienie 22 VII 1983 r.

8. Polska w latach osiemdziesiątych

Próby reform gospodarczych i ich załamanie. Walka z opozycją — represyjne zmiany w systemie prawnym. Postawy społeczeństwa. Rola Kościoła. Kontynuacja działalności politycznej i związkowej w podziemiu — walka bez przemocy. Kultura niezależna. Strajki w 1988 r. Początki dialogu — „okrągły stół”. Wybory w czerwcu 1989 r. Pluralizm polityczny i związkowy.

UMIEJĘTNOŚCI

Wskazywanie związku między różnymi dziedzinami życia społecznego. Konfrontacja ujęć wydarzeń historycznych i oceny wybitnych postaci w pamiętnikach, beletrystyce, publicystyce i pracach popularnonaukowych. Dostrzeganie uwarunkowań określających stosunek do przeszłości.

Umiejętność interpretowania materiałów statystycznych.

Umiejętność krytycznego korzystania z pracy jako źródła historycznego i źródła wiadomości.

Znajomość dat: 1.09.1939, 17.09.1939, 5.10.1939, 1940, 22.06.1941, 1942, 5.01.1942, 1943, 11.1943, 12.10.1943, 1.01.1944, 12—18.05.1944, 22.07.1944, 1.08.—2.10.1944, 09.1944, 17.01.1945, 2—11.02.1945, 21.04.1945, 9.05.1945, 28.06.1945, 17.07.—2.08.1945, 2.09.1945, 3.01.1946, 30.06.1946, 19.01.1947, 1947, 1947—1949, 1948, 15—21.12.1948, 1949, 1950, 1950—1955, 22.07.1952, 1953, 28.06.1956, 10.1956, 1966, 1968, 7.12.1970, 1976, 07—08.1980, 13.12.1981, 22.07.1983, 11.06.1989.

UWAGI ZWIĄZANE Z REALIZACJĄ PROGRAMU

Program powstał w wyniku uwag nauczycieli domagających się odrębnego programu historii dla średnich szkół zawodowych, dostosowanego do możliwości realizacyjnych tych szkół.

Dokonane zmiany w treściach programowych mają na celu zmniejszenie obciążenia uczniów nadmierną ilością wiedzy faktograficznej. W związku z tym zmieniono redakcję wielu haseł, wykreślono treści o drugorzędnym znaczeniu, przesunięto cezury w poszczególnych klasach, uwzględniając zarówno wymogi historii jako nauki, a także kierując się zasadą równomiernego rozkładu materiału w poszczególnych klasach.

Ponadto zachowując zasadę przedstawiania historii Polski w powiązaniu z dziejami powszechnymi ograniczono treści z historii powszechnej do podstawowych faktów niezbędnych dla zrozumienia przez młodzież najważniejszych problemów politycznych i społeczno-gospodarczych. Biorąc pod uwagę możliwości realizacji zrezygnowano z historii starożytnej, z haseł dotyczących Europy wczesnośredniowiecznej. Ograniczono również zakres haseł omawiających historię powszechną XVII—XVIII w. oraz rozwój ruchu robotniczego w XIX w.

W nowej redakcji, zmiany dokonane w treściach programowych mają na celu rozumienie i zapamiętywanie nadmiaru wiadomości szczegółowych, pozostawienie nauczycielowi więcej czasu na usystematyzowanie i utrwalenie wiedzy podstawowej. Wymaga to od nauczyciela własnej interpretacji haseł programowych, których treści poznawcze powinny stanowić minimum dydaktyczne wiadomości i umiejętności obowiązujące w średnich szkołach zawodowych. W związku z tym obowiązkiem nauczyciela jest realizacja programu, a nie treści podręczników, które często poszerzają wiadomości i odbiegają od intencji programu.

ORIENTACYJNY PRZYDZIAŁ GODZIN NA REALIZACJĘ PROGRAMU

KLASA I

I. Kształtowanie się średniowiecznej Europy	6
II. Europa w XI—XIII wieku	6
III. Europa w XIV—XV wieku	2
IV. Polska w XIV i XV wieku	2
V. Początki nowożytnego świata	4
VI. Rzeczpospolita w okresie demokracji szlacheckiej	6
VII. Rzeczpospolita do połowy XVIII wieku	9
VIII. Rewolucja przemysłowa w Anglii	1
IX. Powstanie Stanów Zjednoczonych Ameryki Północnej	1
X. Rewolucja we Francji 1789—1794	2
XI. Próby reform Rzeczpospolitej	2
XII. Walka o utrzymanie niepodległości w okresie stanisławowskim	3
Do dyspozycji nauczyciela	30

KLASA II

I. Okres napoleoński 1799—1815	3
II. Ziemie polskie pod zaborami 1815—1846	5

III. Powstanie styczniowe	2
IV. Ruchy narodowe i przeobrażenia państw europejskich w początkach II połowy XIX wieku	2
V. Świat na przełomie XIX i XX wieku	3
VI. Ziemie polskie w drugiej połowie XIX i na początku XX wieku	3
VII. Powstanie nowoczesnych ruchów politycznych	3
VIII. Rewolucja 1905—1907	1
Do dyspozycji nauczyciela w technikum po zsz	8

KLASA II (technikum po zsz)

IX. Pierwsza wojna światowa 1914—1918	2
X. Przemiany ustrojowe w Europie w pierwszych latach po I wojnie światowej	3
XI. Sprawa polska w I wojnie światowej i odbudowa państwa polskiego	8
XII. Świat w latach 30-tych	4
XIII. Polska w latach 30-tych	5
Do dyspozycji nauczyciela	30

KLASA III (kontynuacja programu klasy II technikum zsz)

I. Agresja Niemiec na Polskę — II wojna światowa	7
II. Polska pod okupacją	11

Wybrane zagadnienia z historii współczesnej

I. Świat po wojnie	6
II. Polska w latach 1945—1989	8
Do dyspozycji nauczyciela technikum i liceum zawodowego	26
Do dyspozycji nauczyciela w technikum po zsz	4

PROPOZYCJE TEMATÓW NADOBOWIĄZKOWYCH

1. Osiągnięcia cywilizacji starożytnego Wschodu
2. Rozwój terytorialny imperium rzymskiego
3. Arabowie — religia i kultura
4. Normanowie we wczesnym średniowieczu
5. Powstanie państwa angielskiego
6. Ekspansja mongolska XII—XIII wieku
7. Miejsce Kościoła w życiu społeczeństwa średniowiecznego
8. Impierium osmańskie w XIV—XVI wieku
9. Od Księstwa Moskiewskiego do imperium rosyjskiego
10. Rozwój nauki w XIX wieku np. biologii, medycyny, fizyki, chemii
11. Pozytywizm — rozwój ekonomii politycznej, socjologii, antropologii

12. Rozwój prasy, narodziny kina, rola fotografii w XIX wieku
13. Dyskusja wokół klęski wrześniowej
14. Spór o ocenę Powstania Warszawskiego
15. Problem granic Polski w okresie II wojny światowej
16. Proces integracji Europy. Powstanie EWG. Parlament Europejski.

Warszawa 1990

Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne

Wydanie pierwsze. Nakład 12 000 + 25 egz.

Ark. wyd. 1,0; ark. druk. 1,5

Drukarnia Oświatowa im. St. Staszica w Łodzi

Zam. nr 5874/619/k. MEN-17

